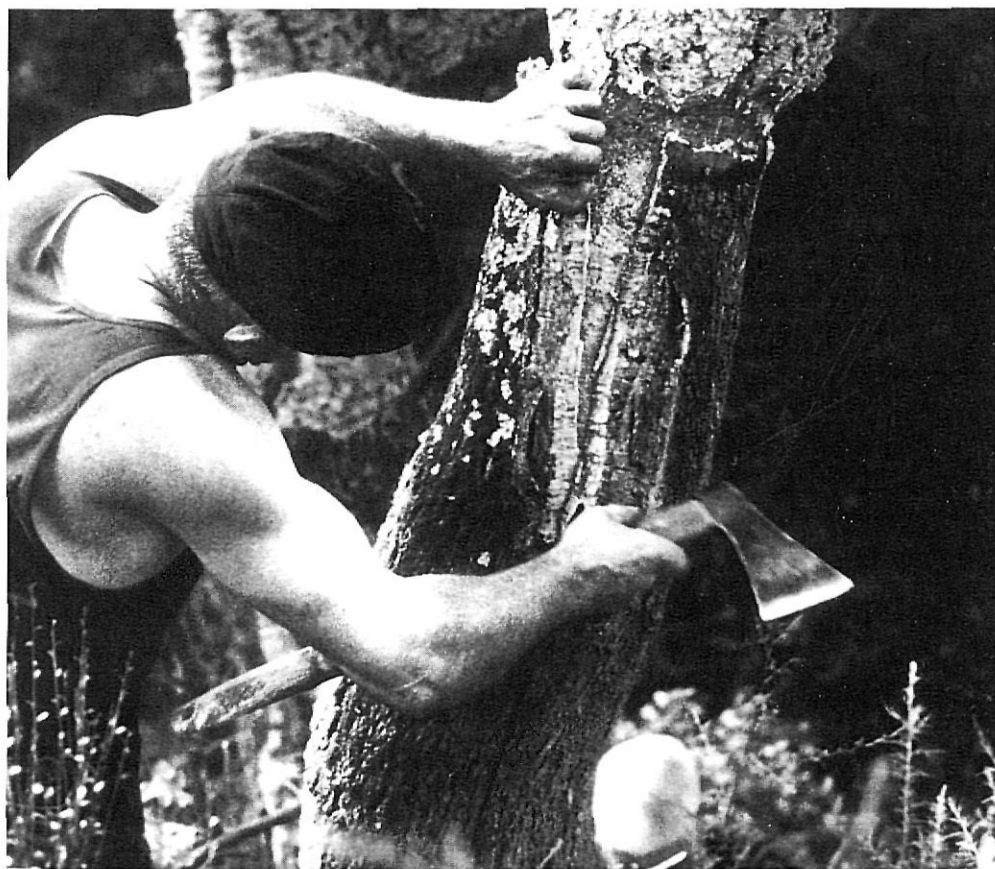

ESTEVE SABENCH - A.I.M.S.

En aquesta foto i en les successives, les diverses fases de la lleva del suro.

La lleva del suro, autèntic part del bosc

Albert Juanola i Boera

«Cada 12 anys, a l'agost, veia arribar la colla dels peladors, armats de barres i destrals, seguits de les arreplegadores i els traginers amb llurs marxos, (...) L'Avi ha donat el millor que tenia, l'abrigall que el guardava del fred; la saba plora a dolls, vessa llàgrimes amargues. S'ha quedat nu, escorxat, sangonós; 12 anys necessitarà per vestir-se».

Carles Bosch de la Trinxeria (1831-1897).

L'alzina surera es distingeix de les altres alzines, principalment, pel notable desenvolupament de la cobertura suberosa del seu tronc i les seves branques, per l'aptitud que té de crear una nova capa fel·lògena quan se li ha separat el seu abric protector i també per l'homogeneïtat de la puresa d'aquest teixit suberós, de propietats físiques i químiques extraordinàries, que, a més, gaudeix d'una estructura pràcticament impossible de reproduir de forma artificial.

L'element més apreciat d'aquesta espècie és la seva zona suberosa, és a dir, el suro, que té per principal missió protegir-la de freds, calors, insectes i incendis.

La pell del suro

Com tot arbre, el suro creix per zona concèntrica, però com a fet original, la seva producció és a la vegada centrífuga i centrípeta a partir de la capa mare anomenada líber, que és un teixit viu que assegura la circulació de la saba.

La fusta es forma cap al cor, el suro cap

a la perifèria i sota aquest, pren forma l'escorça mare o «escorpit». La zona suberosa està, doncs, en permanent moviment i pendent del fet de creixement al cor de l'arbre. Això explica l'aspecte torturat de l'escorça que es clivella sota aquesta doble influència.

Cada vegada que a l'alzina surera, pel seu aprofitament, se li arrenca la pell, o sigui el suro, i aquesta resta tirada al sòl, es pot ben dir que l'arbre ha anat de «part», perquè el període de gestació ha durat com a mínim nou anys. A Càceres es produeix cada deu i a Catalunya cada dotze. I la primera «lleva», «escorxament» o «pela», el «despelagrimment» es produeix entre els 20 i els 30 anys de la vida de l'arbre. A partir d'aquí, i fins per damunt dels 100 anys, l'operació de la lleva es repetirà periòdicament.

Any rera any, doncs, l'extracció del suro de l'arbre es produeix majorment a les suredes d'Extremadura, Andalusia i la mateixa Catalunya. Una vegada realitzada, la part despulada (escorpit), d'un groc pàl·lid, es torna vermella; hi ha qui diu que això li passa perquè els arbres es mostren avergonyits quan perden la vestimenta; la veritat és que el color vermellós és a causa de l'oxidació dels tarins en contacte amb l'aire. Amb el temps es va enfosquint i va prenent el color cendra, passant al final a un color marró fort i negrós.

Antoni Marcillach i Bernà, gran coneixedor de la sureda i els seus productes, amb l'humor que a vegades el caracteritzava, en certa ocasió m'explicà que per aquells boscos de Cadis, es donà el cas d'un tècnic en boscos amb molts diplomes de l'Administració, que donà un gran esbronc als peladors perquè després de la lleva s'havien entretingut pintant de vermell la part despulada de les alzines sureres.

«Modus operandi»

L'escorxament es pot ben dir que és el gran «test» que sofreix l'alzina surera. La seva major circumcisió. És una feina delicada i, per tant, es necessiten professionals qualificats per portar-la a terme.

Quant al personal més indicat per aquesta operació, tenim els «llevedors» o «peladors», que són els que es

dediquen a extreure el suro de l'arbre, autèntics cirurgians que actuen sota el sol. Les seves mans han d'ésser ben qualificades, ja que de la seva destresa, a més d'un millor aprofitament quantitatiu de la matèria, fins i tot en podria dependre la vida de la planta.

Hi ha qui opina que el millor temps per a la lleva és la primavera, perquè en aquesta època el suro s'arrenca amb facilitat i no arrossega amb ell la capa suberosa de recent formació i no adequada encara per a la fabricació de taps, que es desaprofita si l'extracció s'efectua a l'estiu.

De tota manera, en la majoria dels llocs la lleva es porta a terme durant els mesos més calurosos de l'any, que és quan l'activitat vegetativa de l'arbre és més intensa. Es produeix entre finals de maig i mitjans de setembre, segons les regions. S'ha de practicar en el moment en què el primer impuls de la saba s'alenteix, quan les fulles noves han acabat llur desenvolupament, concedeixen a l'arbre un respir entre aquesta operació i l'hivern i permeten l'aparició d'una capa protectora que l'aïlli dels freds que s'acosten.

Segons un article de la *Revista de Girona*, «el segle XVII la producció surera del Principat i del Rosselló es xifrava en cinquanta mil quintars, a 41,5 quilos el quintar, dóna un total de més de 2.000 tones; tres mil quintars provenien de França, s'obtenia seguint unes normes tradicionals, com la de practicar la pela en els mesos bons de l'any (de maig a agost) sobretot en lluna creixent, però mai a «contralluna». La primera recomanació es pot considerar com normal; no així la segona, que probablement seria una reminiscència d'astrologia popular medieval».

Quan l'activitat de la capa regeneradora s'acaba, les parets o membranes s'espesseixen, adquirint major consistència i força, i el suro apressat per les parets cel·lulars presenta una resistència extraordinària; fins i tot amb un esforç violent s'aconseguiria arrencar l'escorça mare i tal vegada, fins i tot, la fusta, sense aconseguir dependre el teixit suberos.

Abans de l'inici de les operacions de la lleva autoritzada, s'haurà de netejar de matolls una superfície al voltant de la planta compresa en un cercle d'un a dos metres de radi.

ESTEVE SABENCH - A.I.M.S.

Un mètode de fa dos segles

La pela del suro es fa manualment, seguint encara els mateixos mètodes que s'empraven fa més de dos segles.

El bosquetà «pelador» acostuma a fer una prova sobre la cara sud de l'arbre per assegurar-se que el teixit suberíficat es desprèn. I si és el bon moment, fa sobre el tronc, a l'alçada mínima de 1,30 metres, un tall circular, amb una destal de fulla petita i esmolada. Realitzada aquesta corona, esqueixa longitudinalment l'escorça també amb l'ajuda d'una destal. Després, manualment, i servint-se del mànec de fusta de la destal o d'un bastó anomenat «curja», que actua com a cunya, treu el suro. El primer tall es fa a 1,30 metres del sòl, seguint cap amunt fins a trobar la capa de pelagrí.

La lleva no s'ha de realitzar en les alzines sureres que no tinguin un perímetre mínim de 65 cm a l'alçada de 1,30 metres del sòl. Tampoc

en les branques que no arribin a aquest perímetre.

L'alçada màxima de la lleva del suro verge o pelagrí, que és el suro de primera pela o d'inferior qualitat, no ha d'ésser superior al doble del perímetre del tronc a 1,30 metres del sòl.

No s'han de «despelagrinar» (operació d'arrancar el pelagrí) les arrels que sobresurtin del terreny.

La lleva es farà de forma total fins a l'alçada permesa. No es deixarà cap tros de suro al peu de la planta, perquè en cas contrari serviria d'aixopluc per a formigues i altres insectes que la perjudicarien.

Els talls longitudinals i transversals necessaris per a la lleva es faran molt acuradament i sense ferir la capa generativa de la planta.

S'aturarà la lleva durant els dies de pluges contínues i seguides de calor excessiu amb vents càlids per no contribuir a la dessecació de la capa generativa.

Les eines emprades per a la lleva i en els tractaments silvícoles en les

suredes en les quals es manifesta la presència de fongs, per exemple dels gèneres «Hypoxylon» i «Phitophtora», relacionats amb l'«escaldat» del suro, es desinfectaran amb una solució de sulfat ferrós al 50% o altres productes adients.

En conseqüència, s'han d'evitar llevas abusives a més alçada de la que convingui a l'arbre, i s'han de fer amb molta cura, evitant-li ferides que danyien la part llenyosa i donant a cada alzina surera l'operació de lleva més adient, respectant sobretot escrupolosament el lapse de temps que calgui entre lleva i lleva.

Llevat el primer suro, s'aniran formant revestiments successius que s'anomenen suros de «reproducció» i que prenen diversos noms segons els torns de lleva; així tenim després del pelegrí, el suro «seconder» format sobre la superfície espelagrinada i que no assoleix encara tota la vàlua del suro de «reproducció» subsegüent, és a dir, el suro «fi» o «bo» pròpiament dit.

El suro de reproducció no pot aconseguir-se de manera espontània sinó que cal que el teixit de l'arbre sigui forçat a reconstruir-lo per preservar els teixits exposats, com la cicatrització d'una ferida, que l'operació de la llevà renova periòdicament.

Tot seguit es neteja el peu de l'arbre, procedint també a fer algunes incisions verticals en l'escorça mare, preludi d'allò que al cap d'uns tres anys i aprofitant que la planta estigui despresada de la saba, o sigui entre octubre i març, es coneix com l'operació de «ratllar» i que serveix per reduir les esquerdes del futur suro de reproducció, i facilita a la vegada l'extracció posterior, donant joc a l'escorça.

Amb aquesta estripada i deixada al peu de l'arbre, arriba el «tallador», que proveït d'un ferm ganivet talla planxes que seguidament deixa a terra amb la part de l'escorça cap avall per evitar una excessiva dessecació. Més tard, «l'apilador» amuntegarà el suro per ésser portat cap a la destinació.

L'edat del suro

L'edat del suro, una vegada arrencat, es pot conèixer simplement comptant el nombre de capes que presenta, i que naturalment indiquen els anys de formació i de permanència de l'arbre. El suro en qüestió s'anomena «criat», en major o menor grau segons el nombre resultant.

Encara que l'alzina surera, tota generosa, es deixi despullar de la seva escorça i es regeneri amb les lleves periòdiques, cal no oblidar que el seu recobriment li és necessari i que en treure'l se li produeixen serioses perturbacions biològiques. D'aquí que es facin tantes recomanacions i s'estableixin serioses obligacions que permetin poder gaudir de la seva pell, produïnt a l'arbre el menor dany possible.

L'any de la llevà s'inscriu en forma de número, a la «casca» o capa mare, i el suro, escorça paquidèrmica del bosc, una vegada llevat, començarà un viatge que possible-

ment acabarà en forma de tap agafat a l'interior del coll d'una ampolla de «xampany» o d'un gran «reserva» o potser formant part d'una capa aïllant recobrint l'interior d'una càpsula espacial.

Efectivament, lleuger, impermeable, aïllant..., el suro, teixit vegetal compost per un monyó de cèl·lules mortes de l'alzina surera o «*Quercus-suber*», sobretot pres en consideració a partir de l'any 1681 en què el monjo de Hautvillers Dom Pérignon, a més a més de convertir els vins de la Champagne en preuats escumosos, l'utilitzés com el millor mitjà per tancar les ampolles, i des de l'any 1884 que amb l'invent i patent de la «pedra de suro» per l'austríac doctor Karl Grünzweig, es comencés a utilitzar en el camp de la construcció com a eficaç aïllant del fred, la calor, els sorolls, la humitat i les vibracions.

Albert Juanola, és secretari de l'Associació d'Empresaris Surers de Girona.

